

מִדָּף סֵפֶר אֶל דְּפֵי פִי־סֵבּוּק

מָה נִשְׁתַּנָּה וְאֵיךְ זֶה לְהִיּוֹת בְּאַמֻּצֵּעַ ?

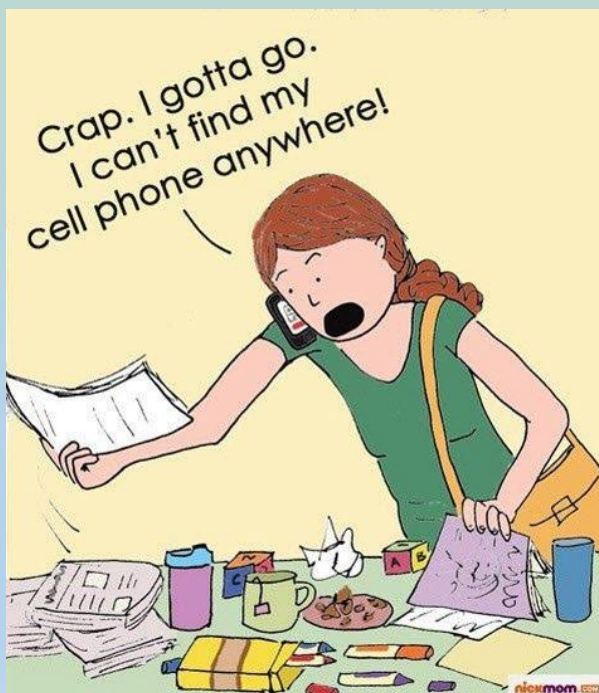
נִיו מדיה בתכנית הלימודים החדשה

שבעה סימנים של נומופוביה

- 1. האם היד שלך נשלחת לתיק לוודא שהוא שם?
- 2. מה אורכו של האינטרוול שבו את/ה בודק/ת
- הודעות ווטאסאפ ואימיילים?

• 3. האם את/ה בחשש מתמיד מפני התכלות הסוללה ונושא/ת עמך מטען בתיק?

• 4. האם נכנסת למיטה בלעדיו ונזכרת, האם תקומ/י להוציאו מהתיק להניח לידך?

• 5. האם זה החפץ הראשון שאת/ה נוגע בו בקומך

אנחנו חשים בהשפעה החזקה ועדין לא פיתחנו דרכים להמשיגה

6. האם את/ה נתקפ/ת בהלה כשאינך מוצאת אותו? איך זה ביחס לאבדן חפצים אחרים?

7. האם קורה שאת/ה מדבר/ת בפון, מכניסה לתיק ואז נתקפת חרדה ששכחת אותו בבית?

מתוך תכנית הלימודים החדשה

-
- **המעבר מאמצעי התקשורת להמונים לאמצעי התקשורת הדיגיטליים: עידן ההתלכדות**
- במהלך העשור האחרון של המאה העשרים הופיעו בעולמנו המדיה החדשים, מחשב, אינטרנט, טלפון סלולרי ואחרים. מה חדש במדיה החדשים? עיקר השוני הוא שמקור הכוח התפזר. התקשורת אינה זורמת ממקור או ממוסד אחד, מרום החברה, מן האליטות או מן הממשל בצורה אנכית או היררכית כמו במדיה הישנים. מכאן, הנגישות של הפרט כמוען וכנמען הינה שוויונית יותר. זאת ועוד, עלות הפקת המסר זניחה ומאפשרת לכל פרט לקחת חלק ביצירת מסרים.
- ראשית אנו **עדים לעליה בבעלות הפרטית על מדיה**. בעבר היו הטלוויזיה, הטלפון, הרדיו ואפילו המחשב בימיו הראשונים - ממוקמים בסלון, או במרחבים ה"ציבוריים" של הבית, פתוחים לשימוש של כל אחד מבני הבית. בהווה לכל פרט במשפחה ובמיוחד לילדים יש בעלות על טלוויזיה, מחשב, וטלפון. יש לכך השפעה על ההקשר החברתי של השימוש באותם אמצעי התקשורת. הפחתת הנסיבות של צפייה משותפת בסלון לטובת צריכה אישית. המדיה החדשים הפכו לזירה שבה מתגשמות תפיסות חדשות של פרטיות ומחזקות את הנטייה לאינדיבידואליזם.
- שנית, אנו **עדים לגיוון רב בצורות המדיה**, הגיוון הוא בצורה וגם בתוכן. מבחינה עיצובית הפכו המדיה החדשים דקים, שטוחים ולכן ניידים יותר. בתכנים ישנו גיוון רב, הערוצים הקהילתיים והמתמחים מתרבים לצד ערוצים גלובליים. המדיה החדשים הפכו את הידע של המין האנושי לנגיש ופתוח לכל, יותר מאי פעם וחיצוקו בכך את התפיסות המערביות של דמוקרטיה ושקיפות.
- שלישית, אנו **עדים להתלכדות כלל צורות המדיה**. אם בעבר שימש הטלפון לשיחה, המחשב לעבודה, הרדיו להאזנה והטלוויזיה לצפייה והעיתון לקריאה, הרי שהיום מתלכדות כל הפונקציות במכשיר אחד. ההתלכדות היא פונקציונלית אבל גם טכנית, כל צורות המדיה עוברות דיגיטציה לקוד בינארי ויכולות להיות מופצות, מופקות ומאוכסנות באותה דרך. התהליך נושא גם השלכות חברתיות, התלכדות מרחבים של בית עם עבודה, בידור עם מידע, חינוך עם פנאי, נשי עם וגברי.
- לבסוף, השינוי הרדיקלי ביותר, הוא המעבר בין תקשורת להמונים חד כיוונית אל עבר **תקשורת אינטראקטיבית**. מהי אינטראקטיביות זו? כיוון התקשורת דו סטרי, חילופי תפקידים ומהירות של משוב, רמת השליטה על סביבת התקשורת עלתה ולכל פרט גמישות בזמן ובמרחב של צריכת המדיה. נוסדו צורות חדשות של יחסים בין מדיום לבין משתמש: קנייה מקוונת, משחקי רשת אינטראקטיביים, טוקבקים בחדשות, סינון מועמדים בתכניות מציאות, בחירת השיר הבא בערוצי מוסיקה ועוד.

מה קרה לנו? ההווה ביחס לעבר – העולם הישן מול החדש

- ראשית אנו עדים לעליה בבעלות הפרטית על מדיה.
- בעבר היו הטלוויזיה, הטלפון, הרדיו ואפילו המחשב בימיו הראשונים - ממוקמים בסלון, או במרחבים ה"ציבוריים" של הבית,
- בהווה לכל פרט במשפחה ובמיוחד לילדים יש בעלות על טלוויזיה, מחשב, וטלפון .
- התוצאה- הפחתת אינטראקציות משפחתיות .
-
- כלי המדיה החדשים חיזקו את הנטייה לאינדיבידואליזם.

שנית, אנו עדים לגיוון רב בצורות המדיה,

- הגיוון הוא בצורה וגם בתוכן.
- מבחינה עיצובית הפכו כלי המדיה החדשים דקים, שטוחים ולכן ניידים יותר.
- בתכנים ישנו גיוון רב, ערוצים קהילתיים ומתמחים לצד גלובליים.
- הידע של המין האנושי הפך לנגיש ופתוח לכל יותר מאי פעם.
- התחזקות התפיסות המערביות של דמוקרטיה ושקיפות.

. שלישית, אנו עדים להתלכדות כלל צורות המדיה

- אם בעבר שימוש הטלפון לשיחה, המחשב לעבודה, הרדיו להאזנה והטלוויזיה לצפייה.
- הרי שהיום מתלכדות כל הפונקציות במכשיר אחד.
- התהליך נושא גם השלכות חברתיות, התלכדות מרחבים של בית עם עבודה, בידור עם מידע, חינוכי עם פנאי, ציבורי עם פרטי.

המעתק בין תקשורת להמונים חד כיוונית אל עבר תקשורת אינטראקטיבית.

- בעבר היו יחסינו עם המדיה חד- סטריים
- היום דו סטריים - חילופי תפקידים ומשוב מהיר מאוד.
- רמת השליטה על סביבת התקשורת עלתה ולכל פרט גמישות בזמן ובמרחב של צריכת המדיה .
-

אינטראקטיביות – מתוך המבוא ליחידה בתכנית הלימודים

- החוויה האינטראקטיבית ברשת. העוצמה החברתית של האינטרנט, שמגיעה לשיאה בתופעת הרשתות החברתיות, מתבטאת בקשרים החברתיים המסועפים של המשתמשים, בקלות ההפצה ובחשיפה למסרים רבים ומגוונים. מאפיין זה מעצים את כוח הקהל לאין שיעור, מאפשר גיוס המונים ומחולל תופעות כגון מחאות רשת (כגון 'האביב הערבי' ו'מחאת הקוטג'), גיוס כספים למיזמים עסקיים, גיוס מתנדבים לעמותות, חשיפת עוולות של תאגידים ושל נבחרי ציבור וכדומה. מצד שני, הפצת המידע גוררת בעקבותיה תופעות שליליות כגון הפצה בלתי אחראית של שמועות בזמן מלחמה, שיתוף הציבור בשמות הרוגים אף קודם להודעות הרשמיות, תופעת ה'שיימינג' ועוד. יתרה מכך, יש הרואים ברשתות החברתיות שלב חדש בניצול הקהל, שלא רק מהווה סוג של סחורה הנמכרת למפרסמים, כפי שהיה בעידן המדיה המסורתיים. הקהל ברשתות החברתיות אחראי על ייצור התכנים ועל הפצתם לכמה שיותר אנשים, בעוד בעלי הפלטפורמה קוטפים את הרווחים מעבודת הקהל. בפרק זה הלומדים ידונו גם בהשפעתו של התיווך הטכנולוגי עצמו, ובאופן בו הודעות הטקסט, ה.ס.מ.ס והווטסאפ מעצבים את מערכות היחסים הבינאישיים, המשפחתיים והחברתיים של המשתמש.

ומה התרחש בתחום החינוך? איך ומה המדיה החדשים
שינו אצלנו?

שם משתמש וסיסמא? בבקשה!

מה אנחנו יודעים על מה שהטכנולוגיה עשתה לחינוך?
בקיצור נמרץ מאוד.

- שבירת גבולות המרחב והזמן- לא חייבים להיות בכיתה כדי ללמוד
- הגישה לידע- קלה וחלקה יותר מאי פעם בהיסטוריה האנושית
- השימוש בקולנוע, בוידאו, אודיו להמחשות והדגמות בכיתה
- שיפור הקשר- מורה תלמיד (אימייל, דרופבוקס)
- שיפור הקשר בין התלמידים לבין עצמם (וואטספ, פייסבוק)
- אינטראקטיביות של הכלים העתיקים- המקראה- הלוח- המחברת
- בסביבה טכנולוגית – ההרכיה בין מורה לתלמיד - מתרככת

אבל השאלות שנותרות תלויות בחלל מדגימות שאנחנו עוד רחוקים מאוד מסוף הדרך ומקניית תובנה

- האם המדיה החדשים שינו את פני ההוראה ואת אופי הלמידה שלנו?
- האם זו התפתחות? האם זו אבולוציה מגיר אל לוח חכם?
- האם אנו בדרך לאוטופיה, לעולם טוב יותר?
- או בדרך לדיסטופיה? או שבכלל אין קשר בין טכנולוגיה לטוב ורע?

- האם הטכנולוגיה החדירה את התשוקה ללמוד?
- הזריקה אנרגיות למורים, הסירה עייפות ונרגנות מהתלמידים?
- שיפרה את רמת הידע?
- שכללה את החשיבה?

אופנה? אמצעי? או שינוי מהותי?

- האם זו רק אופנה או מתודת הוראה כמו שידענו על בשרנו את שבע האנטילגנציות וששת הכובעים, קונסטרוקטיביזם, למידת חקר, שאלות פוריות, פתרון בעיות?
- או שהאנושות לקראת מהפכה שלישית בתקשורת?

- האם זה מכין אותנו לחיים במאה הבאה?
- מה הטכנולוגיה אפשרה לנו להפסיק לעשות?
- איך ניתן לעשות שמוש בטכנולוגיה כדי לתמוך בתלמידים מתקשים? ואיך כדי לתמוך במורים?
- איך נהפוך אתכם לייצרני ידע במקום לצרכני מידע?

המדיום הוא המסר?

- האם זה משנה שכותבים באמצעות עיפרון? בעזרת עט? במכונת כתיבה? או במחשב?
- או שהשאלה מה כותבים באמצעותם היא יותר משמעותית?
- מקלוהן טען:
-
- לא מה שכתוב על הנייר אלא הנייר עצמו

דטרמיניזם טכנולוגי

התפיסה הרואה בתרבות האנושית פועל יוצא של השפעת הטכנולוגיה. התמקדות במדיום, בערוץ. הטענה כי מה שמשפיע על הקהל אינו המסר אלא האמצעי שבו הוא מועבר

"הטכנולוגיה קובעת את פני האנושות ומכוונת את דרכה ההיסטורית באופן מוחלט ובתהליך בלתי נמנע."

(כספי, כרך א'. עמ' 109)

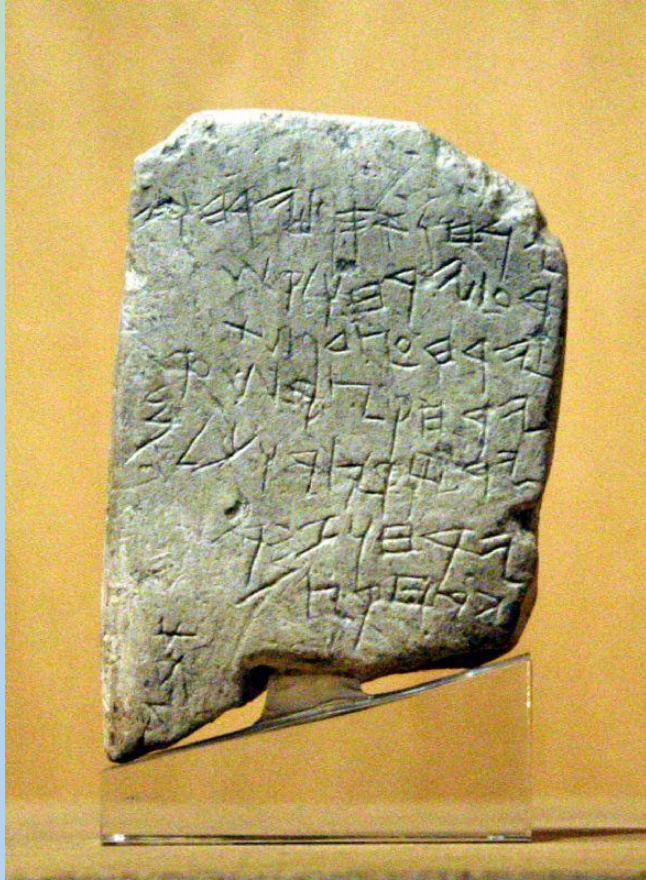
גישות לחקר קשרי הגומלין בין טכנולוגיה וחברה

את הופעתם של המדיה החדשים מלוות תפיסות קוטביות של **אוטופיה ודיסטופיה**.

גישות דטרמיניסטיות אלו מטשטשות את המורכבות ואת טבעה המובנה חברתית של אימוץ טכנולוגיות.

סילברסטון ועמיתיו המשיגו את היחסים בין אנשים לטכנולוגיות תקשורת במונחים של תהליך דיאלקטי מתמשך שאותו כינו **ביות** (domestication). כפי שמציע שנער: **"שינויים באמצעי התקשורת... מופיעים תמיד בהקשר רחב יותר של מערכות חברה ותרבות"** (עמ' 7).

- ברגע שטכנולוגיה נכנסה אל המישור החברתי, היא איננה יכולה לחדול מלחדור אל כל רבדי החברה עד אשר כל מוסדות החברה נהיים רוויים בה. האמנויות והמדעים "
- איניס: טכנולוגיות תקשורתיות חדשות מספקות לנו לא רק דברים חדשים לחשוב על אודותיהם אלא גם דברים חדשים לחשוב באמצעותם. צורת הספר המודפס יצרה דרך חדשה לארגון התוכן, ובעשותה כן הביאה ליצירת דרך חדשה לארגון המחשבה.

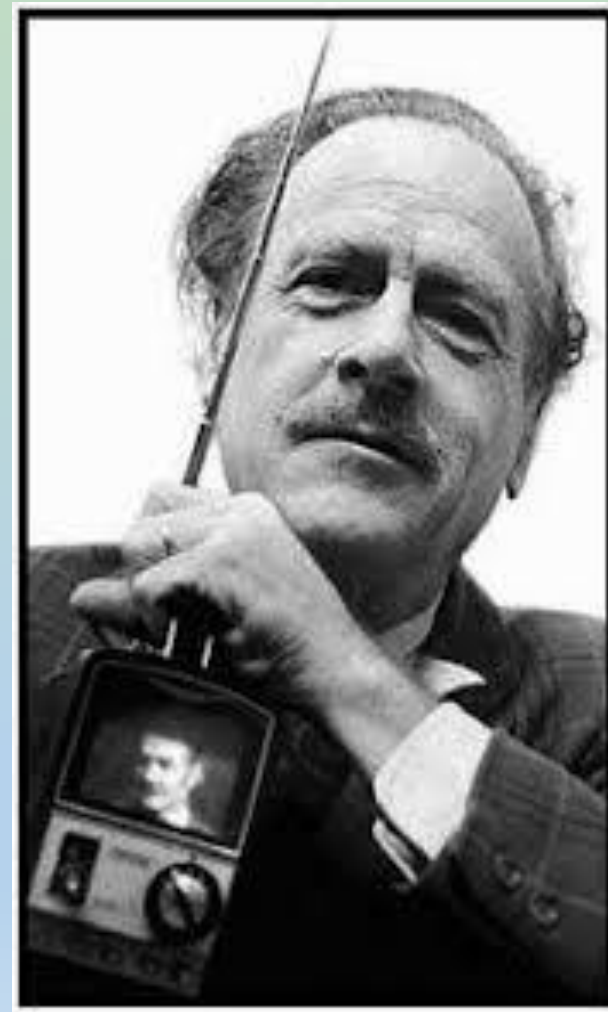
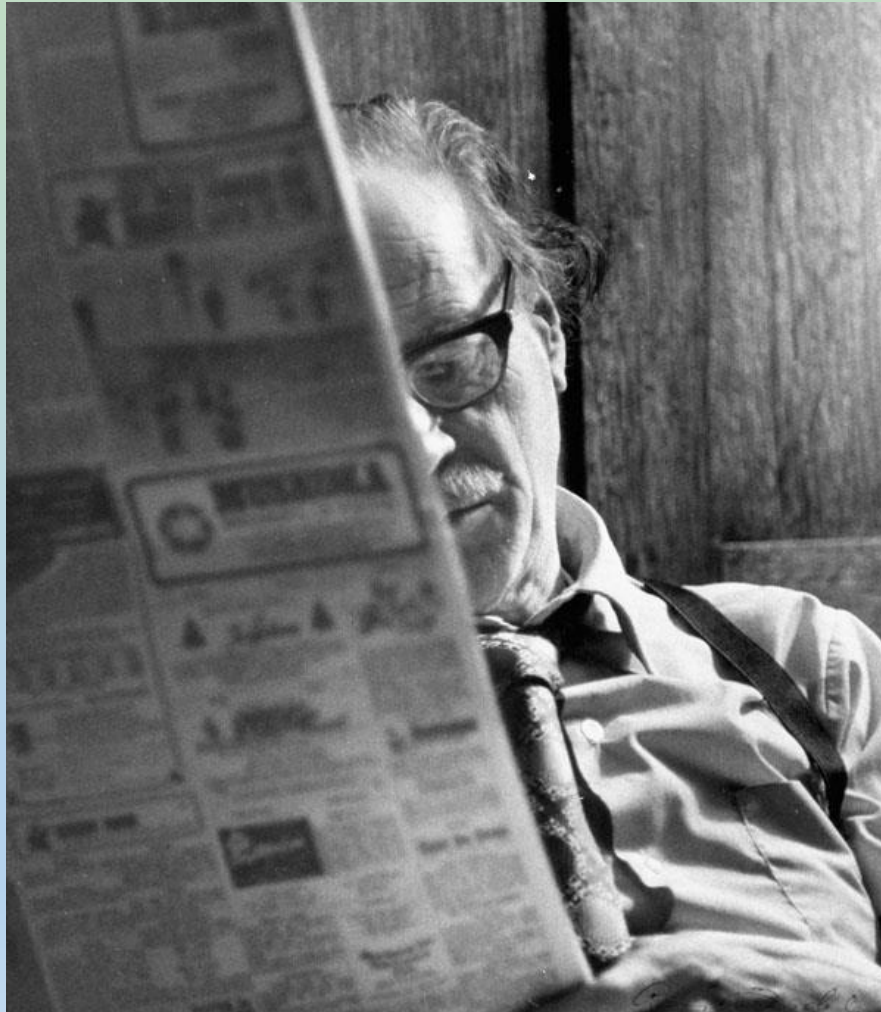
מה בין מגילה לקודקס?

לא מה שכתוב על הנייר אלא הנייר עצמו

- לטכנולוגיית התקשורת המרכזית השפעה מכרעת על פני החברה, ההתפתחות ההיסטורית, מערך החושים של הפרט וכל היבט אחר.
- השינויים הטכנולוגיים מתקשורת אוראלית לכתב מכתב לדפוס מדפוס לרדיו מרדיו לטלוויזיה מטלוויזיה למחשב הם אלו שמניעים את ההיסטוריה.

מרשל מקלוהן – המדיום הוא המסר

המדיום הוא המסר

- המכונה, ולא מוצריה היא המשפיעה על האדם ועל סביבתו החברתית: "במונחים שבהן שינתה המכונה את יחסינו עם עצמנו ועם הזולת, אין זה משנה כלל אם היא מייצרת קורנפלקס או קאדליק".

- המדיום עצמו, על תכונותיו הטכנולוגיות או הצורניות הייחודיות – הוא אשר קובע את מערכת היחסים בחברה ומעצב את תפיסת המציאות שלה. התוכן כשלעצמו, הוא חסר השפעה ובלתי ראוי לדיון ואף שאוב ממדיום שקדם לו.

One Day

Would look as dumb as

This:

• לפי הדטרמיניזם הטכנולוגי:

ההמצאה היא החורצת
את ההיסטוריה וקובעת את
אופי
החיים המודרני ואף את
צורות החיים הנרקמות
מסביבה.

מכאן שזו גישה המייחסת לתקשורת השפעות חזקות

כה אמר מקלוהן

- "לא היה זה השעון, אלא ידיעת הכתיבה והקריאה המחזקת על-ידי השעון, שיצרו את הזמן המופשט והובילו את בני האדם לאכול, לא כאשר היו רעבים, אלא כאשר היה זה הזמן לאכול".
- "הספר היה מכונת ההוראה הראשונה וגם המצרך הראשון שיוצר בקנה מידה המוני".
- "מאז הטלוויזיה, הדחף להשתתפות חוסל ולכל בית אמריקאי יש חומת ברלין שלו".

ועוד אמר

- "כל הטכנולוגיות הן הרחבות של המערכות הפיסיקליות והעיצביות שלנו, להגדלת עוצמה ומהירות".
"לכל טכנולוגיה יש הנגיעה של המלך מידאס. כאשר קהילה מפתחת הרחבה כלשהי שלה, היא נוטה לשנות את כל שאר התפקודים כך שיתאימו לאותה הרחבה".

כמה רעיונות מרכזיים של מקלוהן

- לכל מדיום יש שפה, דקדוק משל עצמו אשר מנמיך את תפיסת המציאות של אנשים
- התבסס על השערת ספיר-וורף
- הארכת החושים – כל מדיום הוא מעין שלוחה, הארכת של החושים שהוא מפעיל: המכוננית- הארכת של הרגליים, הרדיו- הארכת האוזניים, הטלוויזיה – הארכת העיניים

- בעידן הדפוס הושפעה החשיבה שלנו מהדקדוק הלינארי של הדפוס... מילה אחרי מילה... משפט אחרי משפט... פסקה אחרי פסקה.
- מדיום זה הרגיל אותנו לחשיבה לוגית, סיבתית.
- אין יותר חשיבה אסוציאטיבית, במקום זה לומד הפרט לדחות סיפוקים ולקרא ספר לבד.
- כל החושים מצטמצמים לטובת חוש הראייה, מקלוהן מכנה זו בשם **קטיעת החושים**

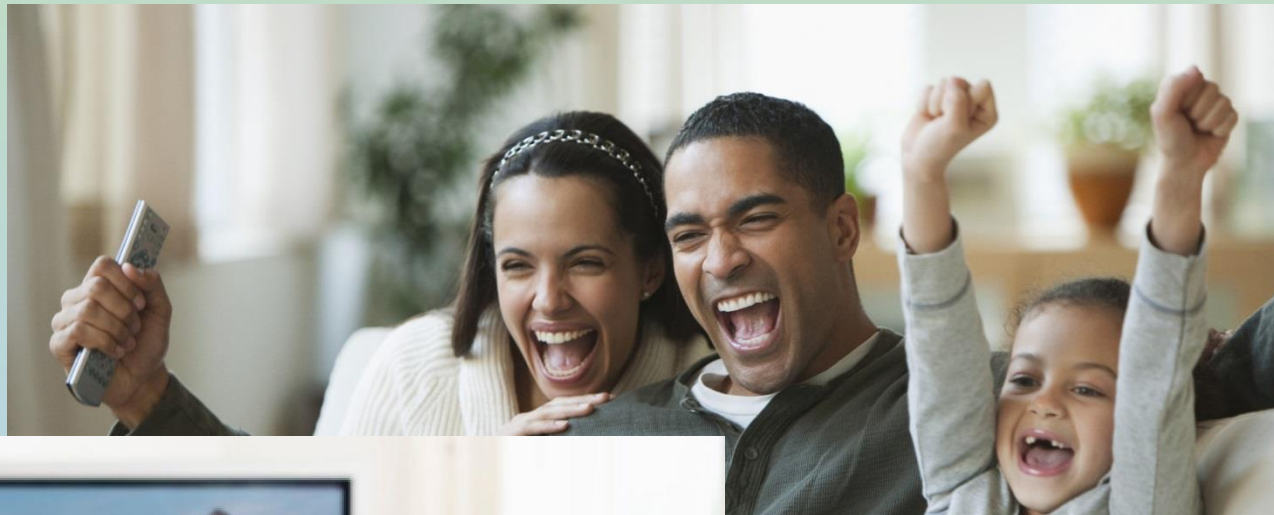
השלב השבטי

- בתרבות האוראלית היה איזון בין כלל החושים של האדם המופעלים באינטראקציה התקשורתית, חוויה טבעית, חיובית וכלל חושית

הקריאה כפעולה אינטימית ובודדת

• ביקורת על הדטרמיניזם הטכנולוגי הקשה

- ההנחה המרכזית שהובילו מקלוהן, שהגה אותה במילותיו, אבל גם איניס לפניו, ולמעשה כל הוגי הדטרמיניזם הטכנולוגי, היא כי המדיום הוא המסר, ללא תלות בתוכן שהוא נושא בתוכו. לפי הדטרמיניזם הטכנולוגי, ברגע שנכנסה הטלוויזיה, העיתון והרדיו "מחוסלים". ברגע שנכנסה המכונה, כל שוק העבודה משתנה באופן מידני. אך האם באמת המדיום הוא כל כולו המסר? האם אין השפעות שונות על חברות שונות? האם התוכן כלל לא משחק תפקיד?

ההבניה החברתית של הטכנולוגיה

- הגישה של סקוט היא שהגורם האנושי הוא זה שמניע תהליכים. ובהתחשב בכך שיש הבדל בין גננות, הבחירה האנושית שלהן היא הבנתה את המצב
- סקוט מבקשת להבין את המתח שקיים בין פעולתה הטכנית של הטכנולוגיה לבין ההשפעות ההיסטוריות חברתיות של פיתוחה. זה במובן מסויים קונסטרוקטיביזם חברתי.
- לשיטתם של ביקר ופינץ הקבוצות החברתיות מעניקות משמעות לטכנולוגיה ולבעיות שהיא יותר, הן בשלב הפיתוח והן בשלב השימוש בה. כיוון שבכל שדה כזה פועלות כמה קבוצות חברתיות, קיימת גמישות בפרשנות שמיישמות הקבוצות בנוגע לבעיות ופיתרונותיהן, עד שבסוף התהליך מתבסס אחד הפתרונות כ"פתרון הנכון" והטכנולוגיה נסגרת. ראו Bijker, Hughes and Oinch עמך 12

[^] [יובל דרור](#) (2011). "הבנייה חברתית של טכנולוגיה: על הדרך שבה ערכים, חוק ואכיפה מוטמעים בטכנולוגיה". בתוך: רשת משפטית: משפט וטכנולוגית מידע [בעריכת [ניבה אלקין-קורן](#) ו**מיכאל בירנהק**]. (עמ' 79-116). ת"א: אוניברסיטת תל אביב.

- על פי דרור המתודה של סקוט מכילה ארבעה מרכיבים תיאורטיים מרכזיים:
- קבוצות חברתיות רלוונטיות social group הקבוצות שמאמצות את הטכנולוגיה למטרותיהן ומגדירות גמישות פרשנית interpretive flexibility. עיצוב הטכנולוגיה הוא תהליך פתוח עשוי להוביל לנסיבות חברתיות שונות ולפרשנויות שונות. פרשנות זו היא אלסטית ונובעת לא מן הפעולות הטכניות אלא מתפיסת העולם, האינטרסים והערכים של כל קבוצה סגירה והתייצבות closure and stabilization
- אחרי שהקבוצות החברתיות מגיעות להסכמה הטכנולוגיה נסגרת ופרשנות אחת הופכת לדומיננטית ולמקובלת והגמישות הפרשנית פוחתת באופן ניכר.
- מסגרת טכנולוגית technological frame כוללת הנחות מטרות תיאוריות ופתרונות משותפים לכל הקבוצות החברתיות הרלוונטיות.
-
- דרור מבקר את היעדר מושג של כח בתיאוריה